

บทเรียนออนไลน์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสาธารณสุข ครั้งที่ 1

ความหมายและความเป็นมาของการสาธารณสุข

<https://sites.google.com/site/xnamaywangcea/>

อาจารย์กุลวดี เข่งวา

สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

เนื้อหาในการเรียน

- ความหมายของการสาธารณสุข
- ความเป็นมาของสาธารณสุขโลก
- การสาธารณสุขในประเทศไทย

<https://www.pinterest.co.uk/pin/338544096987827937/>

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

- สามารถบอกความหมายของการสาธารณสุขได้
- เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของการสาธารณสุขโลก
- เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสาธารณสุขในประเทศไทย

<https://nl.dreamstime.com/stock-illustratie-vrouwelijke-arts-image42488590>

ความหมายของการสาธารณสุข

“สาธารณสุข” มีความหมายมาจาก สาธารณะ + สุขะ
คือ ความสุขที่เป็นของกลางหรือของชุมชน

ความหมายของการสาธารณสุข

การสาธารณสุข (Public Health) หมายถึง วิทยาศาสตร์และศิลปะในการยกระดับสุขภาพอนามัยของบุคคล โดยความพยายามร่วมกันของรัฐและประชาชนในการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันและควบคุมโรค รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพ เพื่อให้ทุกคนมีมาตรฐานการครองชีพที่ดี มีภาวะสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง

ความสัมพันธ์ของการสาธารณสุขกับระบบอื่น

1. ความสัมพันธ์กับการศึกษา
2. ความสัมพันธ์กับการเกษตร
3. ความสัมพันธ์กับอุตสาหกรรม
4. ความสัมพันธ์กับระบบของชุมชน

<http://khokmuang.go.th/new/2019/03/20/20>

ความสัมพันธ์ของการสาธารณสุขกับระบบอื่น (ต่อ)

5. ความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ
6. ความสัมพันธ์กับพาณิชยกรรม
7. ความสัมพันธ์กับโครงสร้างพื้นฐาน
8. ความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดิน

<https://pt.depositphotos.com/vector-images/bem-estar.html?qview=70172287>

ความเป็นมาของการสาธารณสุขของโลก

แบ่งออกได้เป็น 3 ยุค

1. สมัยก่อนคริสตกาล
2. ยุคกลาง
3. ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมถึงปัจจุบัน

<https://nl.dreamstime.com/stock-illustratie-vriendschappelijke-verzorgers-met-pensioneringshuis-image52403261>

สมัยก่อนคริสตกาล

- คนในสมัยโบราณ**รู้จักการทำความสะอาด** และรักษาอนามัยส่วนบุคคล เนื่องจาก**เหตุผลทางศาสนา**เป็นสำคัญ คือ มุ่งที่จะให้ตนเองบริสุทธิ์สะอาดในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือในการสวดมนต์ภาวนา นับเป็นพันๆ ปี
- เมื่อเกิดโรคระบาดขึ้น มักจะเข้าใจกันว่า เป็นเพราะ**พระเจ้าลงโทษ** เป็นสิ่งที่อยู่เหนือความสามารถของมนุษย์ ในการป้องกันตนเอง
- ระหว่างศตวรรษที่ 4 และ ศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล สมัย**อารยธรรมกรีก** มีหลักฐานปรากฏว่า มนุษย์เรารู้จัก**คิดหาสาเหตุ** ของโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่ง**เนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม** ในระหว่าง ปี 403-503 ก่อนคริสตกาล พบว่า**ไช้จับสัน** (มาลาเรีย) มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่มีน้ำขัง ในหนังสือเรื่อง "**อากาศ น้ำ และแผ่นดิน**" ซึ่งเขียนโดย **ฮิปโปคราเตส (Hippocrates)**

สมัยก่อนคริสตกาล (ต่อ)

- 1,000 ปีก่อนคริสตกาล ปราชญ์**เฮโรโดตัส** (Herodotus) ได้บันทึกไว้ว่า ชนชาติแรกที่ได้อธิบายว่ามีสุขภาพอนามัยดีกว่าเพื่อน ในหมู่ชาติ ที่รุ่งเรือง อยู่ในยุคนั้น ได้แก่ **ชนเชื้อชาวอียิปต์** ซึ่งมีหลักฐานว่า รู้จักรักษาอนามัยส่วนบุคคล รู้จักเก็บกักน้ำ และมีที่ระบายน้ำสาธารณะ
- 1,500 ปีก่อนคริสตกาล ข้อเขียนของลิวิตีคัส (Leviticus) เป็น**กติกาก่อนสมัยฉบับแรกแห่งโลก กำหนดให้ประชาชนรักษาอนามัยส่วนบุคคล** ให้ชุมชนมีหน้าที่ช่วยกัน ป้องกันการระบาดของโรคติดต่อ เก็บกักผู้ป่วยโรคเรื้อน ทำลายแหล่งแพร่โรค ปรับปรุงการสุขาภิบาล และส่งเสริมการอนามัยแม่ การสาธารณสุขของชาวอียิปต์ **มุ่งที่การอนามัยส่วนบุคคลเป็นสำคัญ**

สมัยก่อนคริสตกาล (ต่อ)

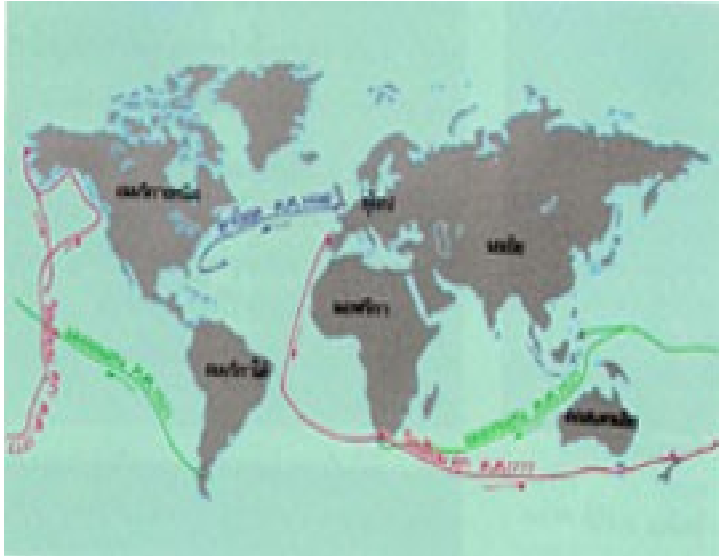
สะพานสำหรับวางท่อน้ำของโรมันโบราณ เพื่อส่งน้ำจากยอดเขาเข้ามาในเมือง

- สมัยจักรวรรดิโรมันที่เรียกได้ว่า มีความเจริญทางอารยธรรมเหนือกว่าชาติอื่น ชาวโรมันรู้จักการสำรวจ ล่ามะโนประชากร เบื้องต้น โดยมีกฎหมายบังคับให้มีการลงทะเบียนราษฎรและทาส **กฎหมายป้องกันการเสื่อมโทรมของอาคารและสิ่งแวดล้อม** **กฎหมายควบคุมสถานเรingers และมึระบบระบายน้ำและน้ำใช้ ตลอดจนถึงที่อาบน้ำสาธารณะ**

ยุคกลาง

- ยุคเริ่มต้นของคริสต์ศาสนา เรียกกันว่า ยุคมืดแห่งการสาธารณสุข อิทธิพลทางแนวความคิดสมัยจักรวรรดิโรมัน ได้รับการต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการอนามัยส่วนบุคคล และการสุขภาพ แม้แต่การมอง เพื่อสำรวจตนเองก็ถือว่าเป็นบาป ชาวบ้านในยุคนี้จึงไม่สนใจต่อการชำระล้างร่างกาย เครื่องนุ่งห่มก็ไม่สะอาด กล่าวกันว่า สาเหตุนี้เอง ที่ทำให้มีการใช้น้ำหอมในตอนปลายของยุคนี้
- การทำอาหาร มักจะทำอย่างง่ายๆ ไม่พิถีพิถัน และขาดคุณค่าทางโภชนาการ นิยมอาหารประเภทหมักดอง หรือของแห้ง เครื่องเทศเข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในการทำอาหาร

ยุคกลาง (ต่อ)

แผนที่แสดงการสำรวจทางบกและทางทะเล

- ในคริสต์ศตวรรษที่ **17** ศาสนาอิสลามเริ่มแผ่ไปยังทวีปแอฟริกา ตะวันออกกลาง เอเชีย และแถบคาบสมุทรบอลข่านและไอบีเรีย ก่อให้เกิดการเดินทางไปยังกรุงเมกกะอย่างมากมายเพื่อการจาริกแสวงบุญ จากประเทศอินเดีย ซึ่งในสมัยนั้นเป็น แหล่งระบาดของ **อหิวาตกโรค** ทำให้โรค ระบาดกระจายไปแทบทุกประเทศที่มีการเดินทาง เพื่อการจาริกแสวงบุญ

ยุคกลาง (ต่อ)

แผนที่แสดงการระบาดของโรคเรื้อน

- ปรากฏว่า **โรคเรื้อน** ได้ระบาดจากอียิปต์มาสู่เอเชียไมเนอร์ และไปสู่ทวีปยุโรป โดยมีสาเหตุมาจากการเดินทาง **เผยแพร่วิทยา** และการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากร ในยุคนั้น
- **โรคเรื้อนระบาดในทวีปยุโรป** เป็นผลให้ มีมาตรการ ป้องกันการระบาดของโรค กระทำโดยการกำจัด และ ทำลายล้างผู้ติดโรค หลายประเทศได้ ออกกฎข้อบังคับให้ **ผู้ป่วยโรคเรื้อนสวมเสื้อผ้าที่แตกต่างจากคนทั่วไป แขนง ระวังไว้ที่คอ** เพื่อไปไหนมาไหน คนจะได้ยินเสียงและหนี ทัน บางแห่งถึงกับ **ห้ามมิให้คนเป็นโรคเรื้อน เข้าไปปรากฏ ในชุมชน** หากฝ่าฝืนจะถูกกำจัด **ผู้ป่วยโรคเรื้อนที่ถูก เนรเทศออกไป** ก็มักจะ **อดตาย** เพราะไม่มีอาหาร และ ไม่ได้ได้รับการรักษาพยาบาล
- วิธีกักบริเวณและเนรเทศผู้ป่วย

ยุคกลาง (ต่อ)

กาฬโรคหรือที่ชาวโลกรู้จักกันในนามว่า "ความตายสีดำ" หรือ "black death" ก็ย่างเข้ามาในยุโรป โดยมีสาเหตุมาจากการติดต่อกันระหว่างยุโรปกับดินแดนทางตะวันออกและทวีปเอเชีย กาฬโรค เป็นโรคติดต่อร้ายแรง และทำลายชีวิตมนุษย์มากมายอย่างที่ไม่มียาโรคใดทดเทียม

<https://beezab.com/กาฬโรค-โรคติดต่อ-หมัดหนู>

ยุคกลาง (ต่อ)

- ผลพลอยได้ในแง่ของการสาธารณสุขอันเนื่องมาจากการระบาดของกาฬโรคก็คือ การเริ่มจัดให้มี**ด่านกักโรค** เพื่อป้องกันการระบาดของโรคติดต่อ **ที่กรุงเวนิส** ใน พ.ศ. 1348 เรือสินค้าและผู้โดยสารที่ต้องสงสัยว่า มาจากเขตติดโรค จะไม่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นท่าเรือ
- การสาธารณสุขในยุคกลางไม่มีเนื้อหาสาระใดๆ นอกเหนือไปจากการรู้จักการกักกัน ผู้ป่วย การทำลายผู้ติดเชื้อ โดยเริ่มเข้าใจว่า **โรคติดต่อมีระยะฟักตัว** และเข้าใจความจำเป็นในการจัดให้มี**ด่านกักโรค**ต่างๆ

ยุคกลาง (ต่อ)

อันเดรอัส เวซาลิอุส

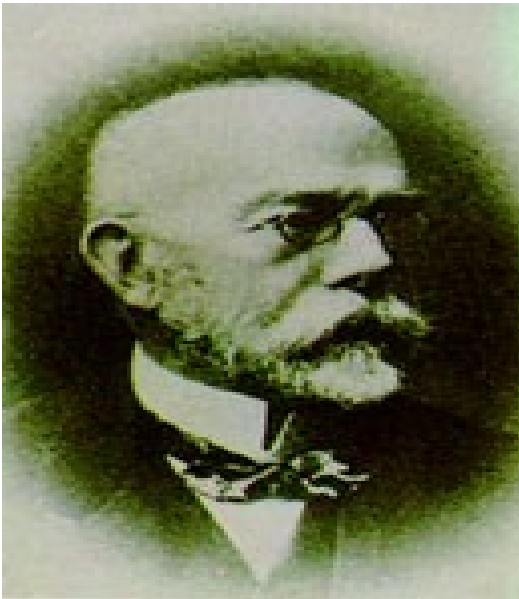
- คริสต์ศตวรรษที่ 16 และ 17 นักกายวิภาคศาสตร์
เชื้อสายเฟลมมิช ชื่อ อันเดรอัส เวซาลิอุส
(Andreas Vesalius, ค.ศ. 1514-1564) **ค้นพบ
ระบบกายวิภาคศาสตร์เบื้องต้นของมนุษย์**
- วิลเลียม ฮาร์วีย์ (William Harvey, ค.ศ. 1578 -
1657) แพทย์ชาวอังกฤษ **ค้นพบระบบวงจรโลหิต**
- จีโรลาโม ฟราคาสโตโร (Girolamo Fracastoro,
ค.ศ. 1478-1553) แพทย์ชาวเวนิส พบว่า
โรคติดต่อระบาดได้โดยมีผู้สัมผัสโรคเป็นสื่อ

ยุคกลาง (ต่อ)

- ยุคนี้เป็นระยะที่มีการวางรากฐานเกี่ยวกับการศึกษาทางกายวิภาคศาสตร์ ศรีรวิทยา และจุลินทรีย์ต่างๆ ที่ก่อให้เกิดโรค ไม่ปรากฏว่า มีการดำเนินงานทางสาธารณสุขอย่างเป็นทางการ มีแต่การเคลื่อนไหวไหวของนักวิชาการ และชุมชนในท้องถิ่นเท่านั้น

ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมถึงปัจจุบัน

ร็อบเบิร์ต ค็อก

- คริสต์ศตวรรษที่ 18 การสาธารณสุขของโลกได้เจริญขึ้นทั้งในทางป้องกัน และรักษา โดยเ็ดเวิร์ด เจนเนอร์ (Edward Jenner, ค.ศ. 1749-1823) แพทย์ชาวอังกฤษ คิดวิธีปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษได้สำเร็จ
- โรเบิร์ต ค็อก (Robert Koch, ค.ศ. 1843-1910) ชาวเยอรมัน ค้นพบวิธีแยกเชื้อแบคทีเรีย
- ลุยส์ ปาสเตอร์ (Louis Pasteur, ค.ศ. 1822-1895) นักวิทยาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสศึกษาเกี่ยวกับเชื้อโรค และวัคซีนป้องกันโรคต่างๆ
- ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับยุงและแมลงที่เป็นพาหะนำโรค และหลังจากนั้นก็มีการศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างโรคภัยไข้เจ็บ และชุมชนอย่างกว้างขวาง

ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมถึงปัจจุบัน (ต่อ)

- มีการสร้างโรงพยาบาล ฝึกอบรมแพทย์พยาบาล และบุคลากรระดับผู้ช่วย
- จัดตั้งองค์การต่างๆ เพื่อการรักษาพยาบาล ป้องกันโรค และส่งเสริมสุขภาพ โดยเริ่มจากประเทศที่เจริญแล้ว เผยแพร่โดยผู้สอนศาสนา
- หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 จำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้นรวดเร็วเป็นผลให้การขยายตัวด้านบริการสาธารณสุขไม่ทันต่อความต้องการของพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบท
- การก่อสร้างโรงพยาบาล และสถานอนามัยขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีการฝึกอบรมแพทย์ พยาบาล ตลอดจนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพิ่มมากขึ้นแล้วก็ตาม สุขภาพ อนามัยของประชาชนในชนบทก็ยังไม่อยู่ในระดับที่ดี

ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมถึงปัจจุบัน (ต่อ)

- เกิดมีแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนา การสาธารณสุข และการพัฒนาชนบทขึ้น โดยเน้นหนักไปที่ **การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาท และช่วยเหลือตนเองและหมู่คณะ** ตลอดจนมีการประสานงาน ระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน ฉะนั้นการสาธารณสุขในยุคใหม่นี้จึงเป็น**ยุคของการสาธารณสุขมูลฐาน**
- พ.ศ. 2518 สมัชชาอนามัยโลกได้พิจารณาเห็นว่า การแก้ปัญหาสุขภาพอนามัยของประชากรในโลก ในระยะต่อไป ควรจะใช้การดำเนินงานทางสาธารณสุขมูลฐาน (primary health care) ซึ่งมีหลักการที่มีการนำเอาทรัพยากรของท้องถิ่น มาใช้ให้มากที่สุด และให้มีการร่วมมือวางแผนด้านอื่นๆ

ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมถึงปัจจุบัน (ต่อ)

- พ.ศ. 2520 สมัชชาอนามัยโลก จึงได้มีมติโดยตั้งเป้าหมายทางสังคมไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2543 ประชากรทุกคนในโลกจะมีสุขภาพอนามัยที่สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข
- พ.ศ. 2521 องค์การอนามัยโลก และองค์การกองทุนสำหรับเด็ก ของสหประชาชาติ ได้ร่วมกันจัดให้มีการประชุมระหว่างประเทศ ในเรื่องการสาธารณสุขมูลฐานขึ้น ณ เมืองอาตมาอาตา ในสหภาพโซเวียตเซีย ซึ่งที่ประชุมได้มีประกาศว่า การสาธารณสุขมูลฐานเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย
- ใน พ.ศ. 2522 สมัชชาอนามัยโลกได้ผ่านมติเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกพิจารณาดำเนินการจัดทำ นโยบาย กลวิธี และแผนปฏิบัติการในการดำเนินงาน เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมาย "สุขภาพดีถ้วนหน้า เมื่อปีสองห้าสี่สาม" ต่อไป

การสาธารณสุขในประเทศไทยในเชิงประวัติศาสตร์

แบ่งออกได้เป็น 3 ยุค

- **ยุคแรก** ตั้งแต่ พ.ศ. 2054 - 2370 (317 ปี) คือ นับตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 สมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงตอนต้นรัชกาลที่ 3 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์
- **ยุคที่ 2** ตั้งแต่ พ.ศ. 2371 เป็นปีที่ 5 ใน รัชกาลที่ 3 จนถึง พ.ศ. 2475 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
- **ยุคที่ 3** ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน

ยุคแรก

- เริ่มตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์รวมเป็นเวลา 317 ปี ในยุคนี้ คนไทยยังไม่รู้จักการสาธารณสุข เมื่อเจ็บป่วยก็รักษาพยาบาลกันไป โดยใช้ยาแผนโบราณ หรือการบีบนิ้ว การรักษาพยาบาลแผนโบราณของไทย มีที่มาจากประเทศอินเดีย
- ความเชื่อดั้งเดิมของคนท้องถิ่น จึงเป็นเรื่องของ **สมุนไพรร** ผสมผสานกับความเชื่อ ทาง **ไสยศาสตร์** และโหราศาสตร์
- **หมอแผนโบราณ** ได้รับความรู้ โดยการฝึกสอน ซึ่งอาศัยความจำเป็นหลัก และถ่ายทอดกันมา ในหมู่วงศ์คณาญาติ แต่ปิดบังอย่างมิดชิดตามวิสัยของคนไทยโบราณที่หวงวิชา จึงได้สูญหายตายตามเจ้าของตำรับไปเสียมาก

ยุคแรก(ต่อ)

- ในรัชกาล ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งมีฝรั่งมา อยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก มีทั้งบาทหลวง พ่อค้า นายช่าง และทหาร มีแพทย์มาด้วย เพราะปรากฏ หลักฐานว่าฝรั่งได้ตั้งโรงพยาบาลขึ้นที่กรุงศรีอยุธยาแห่งหนึ่ง
- ในจดหมายเหตุเมื่อ พ.ศ. 2230 ว่า โรคร้ายแรงที่สุดของชาวสยามคือ โรคป่วง และโรคบิด โรคป่วงคงจะหมายถึง โรคอหิวาตกโรค นอกจากนี้ก็มีโรคไข้จับสั่น คุดทะราด ไข้ทรพิษ และโรคผิวหนัง
- "หมอสยาม" ในสายตาของ ลาดูแบร์ ไม่มีความรู้ทางสรีรวิทยา การให้ยา ก็ให้ตามอาการเสียเป็นส่วนใหญ่ และเป็นสูตรที่จำมาจากบิดามารดา ครูบาอาจารย์ การรักษา ใช้ทั้งการนวดและการให้ยาสมุนไพร และมีการงดของแสลง เมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วย

ยุคแรก(ต่อ)

- จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในยุคแรกนี้**ไม่มีงานด้านสาธารณสุขปรากฏมากนัก** นอกจากจะมีคณะบาทหลวงชาวอิตาลี มาเริ่มงานสุขาภิบาลในเมืองลพบุรี ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

<https://www.oopsnew.com/>โรคห่าทองเอก- หมอยา -ทำโจลง

ยุคที่ 2

- ใน พ.ศ. 2371 อันเป็นปีที่ 5 ในรัชกาลที่ 3 กล่าวได้ว่า **เป็นปีแรกที่มีการแพทย์แผนตะวันตกเข้ามามีบทบาทสำคัญ** ต่อการแพทย์การสาธารณสุข โดยดำเนินการควบคู่กันไป กล่าวคือ ให้การรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย และทำการป้องกันโรคติดต่อที่ร้ายแรงไปด้วย
- นายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ (Dan Beach Bradley) ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า **"หมอปลัดเล"** นักเผยแพร่คริสต์ศาสนาชาวอเมริกัน ซึ่งเข้ามาเมืองไทยในปี พ.ศ. 2378 **เป็นผู้ที่ริเริ่มการป้องกันโรคติดต่อครั้งแรก ในประเทศไทย** เป็นผู้ที่ริเริ่มการป้องกันโรคติดต่อครั้งแรก **ปลุกผี**

ยุคที่ 2(ต่อ)

- ในปี พ.ศ. 2381 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้หมอหลวงไปเรียนวิธีปลูกฝ้ายจากหมอบรัดเลย์ เพื่อปลูกให้แก่ข้าราชการและประชาชน พันธุ์หนองฝ้ายต้องสั่งจากต่างประเทศ
- ในสมัยรัชกาลที่ 4 นายแพทย์ซามูเอล เรย์โนลด์ส เฮาส์ (Samuel Reynolds House) นักเผยแพร่ศาสนาชาวอเมริกา ได้มีบทบาทช่วยในการควบคุม อหิวาตกโรคและรักษาคนไข้
- รัชสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการประกาศใช้กฎหมาย เกี่ยวกับการ สุขาภิบาล เป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2413 พระราชบัญญัติฉบับนั้นชื่อว่า "พระราชบัญญัติธรรมนิยมคลอง" เพื่อให้มีการรักษาความสะอาดของคลองให้ได้มาตรฐาน

ยุคที่ 2(ต่อ)

- เป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อ ระหว่างการแพทย์แผนโบราณและแผนปัจจุบัน โดยเข้าไปแทนที่การแพทย์แผนโบราณที่ละเล็กทีละน้อย
- พ.ศ. 2410 การแพทย์แผนปัจจุบันได้ขยายไป ถึงจังหวัดเชียงใหม่ ช่วยในการบำบัดโรคไข้จับสั่นและป้องกันโรคไข้ทรพิษอย่างเข้มแข็ง โดยใช้ยาคิวินิน และหนองฝี่ ที่ได้รับจากนาย แพทย์บรัดเลย์
- นายแพทย์ แมคเคน (James W. Mckean) จัดตั้งสถานควบคุมโรคเรื้อนแห่งแรกในประเทศไทย เป็นผู้นำเครื่องจักรทำยาเม็ดเข้ามาผลิตยาคิวินินเม็ดเพื่อแจกจ่ายให้แก่ราษฎร

ยุคที่ 2(ต่อ)

- ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา **ตั้งกรมสาธารณสุข** ขึ้นในกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2461
- **เป็นการเริ่มต้นของการ แพทย์แผนปัจจุบัน** และการรวมตัวของกิจการสาธารณสุข มีการผลิตยาตำราหลวง แพทย์ประจำตำบล โอสถสภาพหรือสถานีนานามัย โรงพยาบาลหัวเมืองหรือโรงพยาบาลประจำจังหวัด แพทย์ประจำเมือง หรือนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด

ยุคที่ 3

- เป็นยุคที่การบริหารประเทศ ดำเนินไปตามระบอบประชาธิปไตย ในระยะ 10 ปีแรกของยุคนี้ คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2485 กรมสาธารณสุขยังคงสังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทย
- มีการขยายงานเทศบาล การจัดตั้งโรงพยาบาลในส่วนภูมิภาคและการขยายงานบริการสู่ชนบทเพิ่มขึ้น โดยสร้าง **สุขศาลา ชั้น 2 หรือ สถานีอนามัยชั้น 2** เพิ่มเติมจากโสตถุสภาเดิม ใช้เงินบริจาคในท้องถิ่นส่วนหนึ่ง และรัฐบาลออกสมทบให้อีกส่วนหนึ่ง
- มีการสถาปนากระทรวงสาธารณสุข รวบรวมสถาบันที่เกี่ยวข้องทางการแพทย์การสาธารณสุขเข้าไว้ด้วยกัน เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2485
- พ.ศ. 2517 ได้มีการปรับปรุงรูปแบบการบริหารของกระทรวงสาธารณสุข ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอีกครั้งหนึ่ง และยังคงเป็นอยู่ถึงปัจจุบัน

การสาธารณสุขไทยตามประวัติศาสตร์การปกครองแบบไทย

<http://www.koratstartup.com/ปราสาทเมืองเก่าสูงเนิน/>

ก่อนประวัติศาสตร์ พระเจ้าวรมันที่ 7 ได้สร้างอโรคยาศาล (โรงพยาบาล)

สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1763-1920)

- มีการใช้ยาพวกสมุนไพรโดยการนำมาต้มหรือพอกหรือบดให้ละเอียดก่อนรับประทาน เพราะได้มีการค้นพบหินบดยาในสมัยทวาราวดี
- ค้นพบศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ที่วัดป่ามะม่วง จ. สุโขทัย พ.ศ. 1800 โดยบันทึกว่าทรงสร้างสวนสมุนไพรขนาดใหญ่ไว้บนเขาหลวงหรือเขาสรรพยานอกจากการรักษาด้วยสมุนไพรแล้วยังมีการรักษาทางไสยศาสตร์ร่วมด้วย
- หมอที่รักษาชาวบ้าน เรียก หมอเขลยศักดิ์ หมอที่รักษาพระมหากษัตริย์และพระบรมศานุวงศ์ เรียก หมอหลวง หรือ หมอราชสำนัก

สมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310)

- เริ่มมีการติดต่อกับประเทศตะวันตก ชาวโปรตุเกสเป็นชาวยุโรปชาติแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงศรีอยุธยา
- นำเอาแพทย์ตะวันตกเข้ามาในประเทศไทย ตรงกับสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 พ.ศ. 2504
- สมัยนี้แพทย์แผนไทยเจริญรุ่งเรืองมาก
- มีการแบ่งหมอมตามความชำนาญของโรค เช่น หมอยา หมอเด็ก หมอนวด หมอตา
- มีการรวบรวมตำรายาเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การแพทย์แผนไทย เรียกว่า “ตำราโอสถพระนารายณ์” อย่างไรก็ตามตำราต่างๆ ได้ถูกทำลายหมดสิ้นไป เมื่อกรุงศรีอยุธยาถูกเผาและเสียกรุงแก่พม่า พ.ศ. 2310

สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2311-2325)

- สมัยนี้ยังไม่พบข้อมูลทางการรักษาเกี่ยวกับแพทย์แผนไทยเพราะอยู่ในช่วง กอบกู้เอกราช อีกทั้งการที่กรุงศรีอยุธยาถูกพม่าเผาเป็นเหตุให้ตำราต่างๆ ถูกทำลายเสียหายกระจัดกระจาย

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325)ถึงปัจจุบัน

<https://lifestyle.campus-star.com/knowledge/170342.html>

สมัยราชกาลที่ 1

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

- ถือว่าเป็นจุดเริ่มมีวิวัฒนาการของแพทย์แผนไทย
- มีการรวบรวมจารึกตำรายาและรูปปั้นทำฤๅษีตัดตน เพื่อให้ราษฎรไว้เป็นตัวอย่างศึกษาการดูแลรักษาความเจ็บป่วยของตัวเอง จำนวน 80 ท่า
- จารึกสรรพวิชาการการนวดแผนไทยลงบนแผ่นหินอ่อน 60 ภาพแสดง ตามศาลารายของวัดเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์)

สมัยราชกาลที่ 2

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

- เป็นยุคฟื้นฟูตำราการแพทย์แผนไทยเพราะทรงวิตกว่าตำราและคัมภีร์ แพทย์ต่างๆจะเสื่อมสูญ
- มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เหล่าผู้เชี่ยวชาญลักษณะของโรคและสรรพคุณยา รวมทั้งผู้มีตำรายาดี นำตำราเข้ามาทูลถวาย
- เลือกสรรตำรายาดีจัดเป็นตำรายาหลวงสำหรับโรงพระโอสถ ตำรานี้มีชื่อว่า “ตำราโอสถครั้งราชกาลที่ 2”
- จารึกตำรายา ตำราหมอนวดไว้ใน **กำแพงแก้วพระวิหาร และพระอุโบสถของวัดราชโอรสด้วย**

สมัยราชกาลที่ 3

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

- ทรงปฏิสังขรณ์วัดเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) และโปรดเกล้าฯ ให้จาริกตำรายาไว้บนแผ่นหินอ่อนประดับไว้ตามผนังอุดโบสถ์และศาลารายบริเวณวัด ศิลปินจาริกนี้เป็นตำรายาบอก สมุฏฐานของโรคและวิธีการรักษา และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
- รวบรวมสรรพตำราต่างๆ จาริกไว้ในบริเวณวัดเพื่อคนทั้งหลายไม่เลือกที่ตระกูลชั้นใดๆ ก็สามารถมาเล่าเรียนได้จากศิลปินวัดเชตุพน
- มีคณะมิชชันนารีชาวอเมริกัน นายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ คนไทยเรียก หมอบรัดเลย์ ได้นำการแพทย์ตะวันตกเข้ามา เช่น การปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ การใช้ยาเม็ดควินินรักษาโรคไข้จับสั่น เป็นต้น

สมัยราชกาลที่ 3

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ต่อ)

- ทำให้ประเทศไทยรู้จักงานด้านการพิมพ์
- พิมพ์ตำราสุตติศาสตร์ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชื่อว่า “**คัมภีร์ครุภักษา**” ถือว่าเป็นตำราการแพทย์แผนตะวันตกเป็นภาษาไทยครั้งแรก ส่วน**ตำรายาไทยยังคงใช้สมุดข่อยปิดสา** และในชนบทยังใช้**ใบลาน**อยู่เช่นเดิม

สมัยราชกาลที่ 4

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

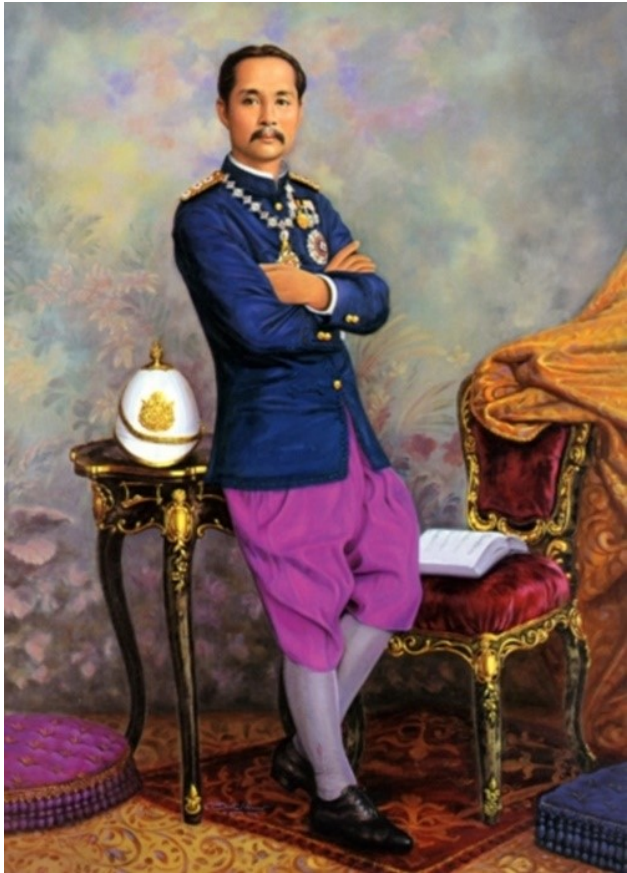

<https://www.naewna.com/likesara/411746>

- เป็นสมัยที่มีความเจริญทางการแพทย์แผนตะวันตกมีบทบาทค่อนข้างสูงเป็นผลสืบเนื่องมาจากสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
- ประเทศชาติเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงเข้าสู่ยุคสมัยอย่างกว้างขวาง รวมถึงระบบการแพทย์ตะวันตกด้วย
- การแพทย์ตะวันตกจะเข้ามาแพร่หลายแต่ก็ไม่สามารถชักจูงให้ราษฎรหันมานิยมได้ เพราะขณะนั้นการรักษาพยาบาลแผนไทยกลายเป็นจารีตประเพณีและวัฒนธรรมกลายเป็นส่วนหนึ่งของคนไทย

สมัยราชกาลที่ 5

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

<https://www.naewna.com/likesara/411746>

- เป็นยุคทองของระบบราชการแพทย์แผนไทยที่เริ่มนำมาใช้ผสมผสานกับการแพทย์แผนตะวันตก
- มีการฟื้นฟูการแพทย์แผนไทยโดยมีการรวบรวมตำราการรักษาที่กระจัดกระจายตามที่ต่างๆ มารวมกัน
- มีการสอนและฝึกหัดวิชาแพทย์แผนไทยในสำนักกรมแพทย์พระราชวังบวร (กรมพระราชวังบวรวิไชย) การสาธารณสุขเริ่มมีการป้องกันโรคมาตั้งแต่สมัยราชกาลที่ 4 จึงมีการดำเนินควบคู่ไปกับการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้าน
- มีการสร้างโรงพยาบาลศิริราชขึ้นใน พ.ศ. 2430 และเปิดบริการใน พ.ศ. 2431 พร้อมกับการตั้ง “กรมพยาบาล” ต่อมาย้ายมาสังกัดกระทรวงธรรมการ

สมัยราชกาลที่ 5

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ต่อ)

- มีการจัดตั้งสุขาภิบาลแห่งแรกที่ท่าฉลอม มีการผลิตวัคซีนหนองฝีขึ้นใช้เอง
- มีการจัดตั้งกองแพทย์ให้มีหน้าที่ดำเนินการป้องกันโรคติดต่อแก่ประชาชนในชนบทและมีแพทย์ประจำเมือง
- หลังจากได้มีการเปิดโรงพยาบาลศิริราชมาได้ 2 ปีเกิดปัญหาขาดแคลนเจ้าหน้าที่แพทย์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นพระยาดำรงราชานุภาพจัดโรงเรียนแพทย์ฝึกหัดขึ้น
- (ต่อมา พ.ศ. 2447 ยกฐานะขึ้นเป็น “โรงเรียนราชแพทยาลัย” หลักสูตร 3 ปี

สมัยราชกาลที่ 5

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ต่อ)

- พ.ศ. 2438 มีการพิมพ์ตำราแพทย์แผนไทยสำหรับใช้ในโรงเรียนแพทย์เล่มแรกชื่อ **“ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์”** เล่มที่ 1-4 ได้รับการยกย่องให้เป็นตำราแห่งชาติเล่มแรก
- พ.ศ. 2451 กิจการสาธารณสุขต่างๆ ได้โอนไปสังกัดกระทรวงมหาดไทยโดยตรงกับกรมพลำงักค์หรือกรมการปกครองในปัจจุบัน และมีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งสุขาภิบาลตามหัวเมืองๆ ทั่วประเทศ
- พ.ศ. 2455 ได้มีการจัดตั้งกรมพยาบาลขึ้นใหม่สังกัดกระทรวงมหาดไทย จัดให้มีแพทย์ประจำทุกจังหวัด และจัดสร้าง **โอสถศาลาหรือสุขศาลา** ในชนบท และขยายการปลูกฝีป้องกันโรคไข้ทรพิษทั่วทุกจังหวัด

สมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

- ประชาชนและการเรียนแพทย์มีการเลื่อมใสในการแพทย์ตะวันตกมากขึ้นตามลำดับ การสอนแพทย์แผนไทยจึงถูกลดทอนบทบาทและต่อมาค่อยๆ หดโอกาสในการถ่ายทอดความรู้ในโรงเรียนแพทย์ในที่สุด
  - พ.ศ. 2454 ทรงสร้างโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2457 โดยใช้ทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ สมทบกับเงินช่วยเหลือจากสมาคมอุณาโลมแดง
  - พ.ศ. 2455 ทรงสถาปนา **ปาสเจอร์สภา** เพื่อบำบัดโรคกัวโน้ และ **สร้างวชิรพยาบาล**

สมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ต่อ)

- พ.ศ. 2456 มีการตั้งเลิกการสอนวิชาแพทย์แผนไทย
- พ.ศ. 2457 กระทรวงมหาดไทย ต้องการให้จังหวัดต่าง ๆ มีสถานที่สำหรับการป่วยไข้ และจำหน่ายยา เรียกสถานที่นี้ว่า "โอสถสภา" ในภายหลังงานสาธารณสุขได้เจริญก้าวหน้าไปมากแล้ว จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็นสุขศาลา โดยถือว่าสุขศาลาเป็นศูนย์กลางการสาธารณสุข
- พ.ศ. 2459 เปลี่ยนชื่อ กรมพยาบาลเป็นกรมพระยาภิบาล สังกัดกระทรวงมหาดไทย มี 4 กอง คือ กองบัญชาการเบ็ดเสร็จ กองสุขาภิบาล กองพยาบาล กองเวชวัตถุ
- พ.ศ. 2460 ตั้งโรงเรียนการแพทย์ทหารบก

สมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ต่อ)

- พ.ศ. 2461 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สถาปนากรม
ประชาภิบาลขึ้น เป็นกรมสาธารณสุขในสังกัดกระทรวงมหาดไทยโดยร่วมงาน
สาธารณสุขในกรุงเทพฯ และหัวเมืองเข้าด้วยกัน เจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ เป็น
เสนากระทรวงมหาดไทย และ**พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนไชยนาถ นเรนทร ทรง**
เป็นอธิบดีกรมสาธารณสุขพระองค์แรก มีการปรับขยายงาน และตั้งสาธารณสุข
มณฑล เปลี่ยนชื่อแพทย์ประจำจังหวัด เป็นสาธารณสุขจังหวัดและมีแพทย์หลวง
ประจำท้องที่
- พ.ศ. 2463 ทรงตั้ง**สถานเสาวภา** และ **ทรงนำสภาภาษาศยามเข้าเป็นสมาชิก**
สภาภาษาศาสกล เมื่อวันที่ 8 เมษายน

สมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ต่อ)

- พ.ศ. 2464 สมเด็จพระมหิตลาธิเบศ อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงสนพระทัยการแพทย์และการสาธารณสุข ตั้งแต่ครั้งยังดำรงตำแหน่งนายทหารแห่งกองทัพเรือสยาม ทรงเห็นว่า การแพทย์ และการสาธารณสุขของไทยยังล้าสมัยอยู่มาก ในที่สุดก็ตกลงพระทัย จะทรงช่วยปรับปรุงการแพทย์ของประเทศไทยอย่างจริงจัง โดยเสด็จไปทรงศึกษาวิชาเฉพาะเสียก่อน ในระหว่างที่ทรงศึกษา ณ สหรัฐอเมริกา ทรงสนพระทัย และเป็นห่วงกิจการแพทย์ และสาธารณสุขของประเทศตลอดเวลา ทรงตระหนักว่าการสาธารณสุข มีส่วนสำคัญในการพัฒนาของประเทศ และการสาธารณสุขจะได้ผลดี ก็ต้องมีแพทย์ที่มีคุณภาพสูง และมีการศึกษาแพทย์ที่เหมาะสม สมเด็จพระบรมราชชนก ทรงเป็นผู้แทนรัฐบาลไทย ในการเจรจากับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ เกี่ยวกับการช่วยเหลือด้านการศึกษาวิชาแพทย์ในประเทศไทย การเจรจานั้น ทรงกระทำหลายครั้ง ซึ่งบรรลุผลสำเร็จให้กับรัฐบาลไทย พระราชกรณียกิจประการแรกของพระองค์ ที่มีความสำคัญต่อวงการแพทย์ และการสาธารณสุขของประเทศ คือการพระราชทานทุนให้นักเรียนออกไปศึกษา ณ ต่างประเทศ ในสาขาการแพทย์ สาธารณสุข พยาบาล และในแขนงวิชาเตรียมแพทย์ต่างๆ

สมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ต่อ)

- พ.ศ. 2466 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง **สมเด็จพระบรมราชชนก** เป็นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย สมเด็จพระบรมราชชนกทรงงาน ในฐานะ **นายกรัฐมนตรี คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล** ในปี พ.ศ. 2468 ในช่วงที่ทรงดำรงตำแหน่งทั้ง 2 ทรงอุทิศทั้งพระราชทรัพย์ และพระวรกาย พระสติกำลัง เพื่อพัฒนา และปรับปรุงระบบการเรียนการสอนของคณะวิทยาศาสตร์ และคณะแพทย์และพยาบาลของประเทศไทย หลังจากทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกา สมเด็จพระบรมราชชนกเสด็จพระราชดำเนินกลับกรุงเทพมหานคร ทรง **รับเป็นพระอาจารย์พิเศษ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล** แล้วจึงเสด็จฯ ไปทรงงานในฐานะแพทย์ประจำ **โรงพยาบาลแมคคอร์มิค** จังหวัดเชียงใหม่ ในวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2472 สมเด็จพระบรมราชชนกเสด็จถึงจังหวัดเชียงใหม่ ทรงประทับที่ครอบครัว **ดร. อี.ซี. คอร์ท** ผู้อำนวยการโรงพยาบาลขณะนั้น สมเด็จพระบรมราชชนก จะทรงออกตรวจที่แผนกผู้ป่วยนอก พร้อมกับหมอคอร์ท ทรงโปรดรักษาเด็ก และโรคประสาทต่างๆ

สมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ต่อ)

- ทำงานด้านห้องทดลองด้วยพระองค์เอง ตอนกลางคืนก่อนบรรทม ก็จะเสด็จออกตรวจคนไข้ทุกๆ เติง นอกจากทรงมีพระเมตตาผู้ป่วยแล้ว พระราชอัธยาศัยและการวางพระองค์ต่อบรรดาแพทย์ และพยาบาล ก็เป็นไปอย่างละมุนละม่อม ไม่ถือพระองค์ ชาวเมืองเชียงใหม่ถวายพระนามแด่พระองค์ว่า **"หมอเจ้าฟ้า"**
- ตลอดระยะเวลา 10 ปี ที่ทรงเกี่ยวข้องกับการแพทย์ และการสาธารณสุข สมเด็จพระบรมราชชนก ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ อันเป็นประโยชน์ต่อการแพทย์ และสาธารณสุขของไทยอย่างมากมาย จนเป็นที่ประจักษ์ และทรงได้รับการยกย่องเป็น **"องค์บิดาแห่งการแพทย์แผนไทย"**

24 กันยายน ของทุกปี

วันมหิดล

วันคล้ายวันสวรรคตของ

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร
อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

พระบิดาแห่งการแพทย์แผนปัจจุบัน
และการสาธารณสุขของไทย
ทรงวางรากฐานให้เจริญพัฒนา
ก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ

บริษัท นำยงอุตสาหกรรมเคมี จำกัด

สมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ต่อ)

- พ.ศ. 2465 ทรงตั้งกองอนุสภากาชาด โดยมีพระราชประสงค์จะปลุกนิตยให้เป็นผู้มีน้ำใจเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และตั้งโรงเรียนนางพยาบาลของสภากาชาด
- พ.ศ. 2466 มีประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ เป็นการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ มีวัตถุประสงค์ เพื่อไม่ให้เกิดอันตรายแก่ประชาชน จากการประกอบบริการของผู้ที่ไม่มีความรู้และมีได้ฝึกหัด

สมัยรัชกาลที่ 7

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

- ในรัชสมัยนี้ มีการออกกฎหมายที่ดี แบ่งการประกอบโรคศิลปะ เป็นแผนปัจจุบันและแผนโบราณ กำหนดว่า

ก. ประเภทแผนปัจจุบัน คือ ผู้ประกอบโรคศิลปะ โดยความรู้จากตำราอันเป็นหลักวิชาโดยสากลนิยม ซึ่งดำเนินและจำเริญขึ้น อาศัยการศึกษา ตรวจค้น และทดลองของผู้รู้ในทางวิทยาศาสตร์ทั่วโลก

ข. ประเภทแผนโบราณ คือ ผู้ประกอบโรคศิลปะ โดยอาศัยความสังเกตความชำนาญ อันได้บอกเล่าสืบต่อกันมาเป็นที่ตั้ง หรืออาศัยตำราที่มีมาแต่โบราณ มิได้ดำเนินไปทางวิทยาศาสตร์

สมัยรัชกาลที่ 7

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

- พ.ศ. 2469 กรมสาธารณสุขได้อนุมัติให้ปรับปรุง ส่วนบริหารราชการใหม่ แบ่ง
กิจการออกเป็น 13 กอง คือ กองบัญชาการ กองการเงิน กองที่ปรึกษา กอง
บรรณาธิการ กองบูรณาภิบาล กองวิศวกรรม กองสุขภาพ กองโอสถศาลา กองยา
เสพติดให้โทษ โรงพยาบาลคนเสียจริต กองส่งเสริมสุขาภิบาล กองแพทย์
สุขาภิบาลแห่งพระนครวชิรพยาบาล

สมัยรัชกาลที่ 8

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล

- พ.ศ. 2485 นายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาจัดการปรับปรุงทางการแพทย์ เสนอรายงานการจัดตั้ง กระทรวงสาธารณสุข ให้รัฐบาลเสนอต่อรัฐสภา ต่อมาก็ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2485 มีกระทรวงสาธารณสุขขึ้น ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ และมาตรา 13 โดยมีข้อความในพระราชกฤษฎีกาในเรื่องเหตุผลที่มาของการสถาปนากระทรวงสาธารณสุข

สมัยรัชกาลที่ 8

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล (ต่อ)

- "โดยเหตุที่การสาธารณสุข และการแพทย์ในเวลานี้ ยังกระจัดกระจายอยู่ใน กระจัทรวงและกรมหลายแห่ง งานบางอย่างทำซ้ำและก้าวก้ำยกัน และบางอย่างก็ ไม่เชื่อม ประสานกันเป็นเหตุให้ต้องเปลืองเจ้าหน้าที่ และค่าใช้จ่าย ไปในทางไม่ ประหยัด จึงสมควรปรับปรุงเสียใหม่ เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น“ ในด้าน การแพทย์รัชสมัยนี้ **มีการศึกษาวิจัยสมุนไพรเพิ่มขึ้น**

สมัยรัชกาลที่ 8

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล (ต่อ)

- พ.ศ. 2485 - 2486 ขณะที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ลุกลามเข้ามาในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนยา **ศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์** ได้ทำวิจัยสมุนไพรที่ใช้รักษาไข้มาลาเรียที่โรงพยาบาลสตึก หลังสงครามโลกสงบลง ยังคงมีปัญหาขาดแคลนยาแผนปัจจุบันรัฐบาลจึงมี นโยบายให้โรงงานเภสัชกรรม กระทรวงสาธารณสุขขุดนำสมุนไพรมาผลิตเป็นยารักษาโรค

สมัยรัชกาลที่ 9

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยและห่วงใยความเป็นอยู่ของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสุขภาพ ทรงมีพระราชปณิธานอันแน่วแน่ที่จะให้ประชาชนชาวไทยมีสุขภาพดีถ้วนหน้าทางด้านสาธารณสุขที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีอเนกประการพระราชกรณียกิจที่สำคัญ ได้แก่

สมัยรัชกาลที่ 9

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

1. ก่อตั้งมูลนิธิอานันทมหิดล โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์
2. ก่อตั้งมูลนิธิราชประชาสมาสัย
3. ก่อตั้งมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลในพระราชูปถัมภ์
4. โครงการควบคุมการขาดสารไอโอดีน

สมัยรัชกาลที่ 10

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล บดินทรเทพยวรางกูร

<https://www.hrdi.or.th/Events/detail/38>

- ทรงมีพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการแพทย์และ สาธารณสุข ตั้งแต่ครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร โดยทรงเป็นองค์นายก กิตติมศักดิ์ของมูลนิธิโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช ทรงเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ และเปิดโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช ซึ่งทุกแห่งอยู่ใน ท้องที่ห่างไกลทุรกันดาร
- ทรงสนพระราชหฤทัยในกิจการ ของโรงพยาบาล และได้เสด็จไปตรวจเยี่ยมเพื่อติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ
- ทรงพระราชทาน พระราโชบายแก่กระทรวงสาธารณสุข เพื่อใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชให้มี ประสิทธิภาพ
- ทรงมีพระราชปรารภนาให้บ้านเมืองไทยเป็น “บ้านแสนสุข” ประชาชนชาวไทยมีความสุขความเจริญทั่วหน้า

แพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

<https://lifestyle.campus-star.com/knowledge/86453.html>

- สมเด็จพระศรีทราบรมราชชนนีทรงดำริว่า ราษฎรซึ่งอยู่ในท้องที่กันดารและห่างไกล ยังไม่ได้รับบริการสาธารณสุขโดยทั่วถึง ประกอบกับมีแพทย์พยาบาลที่พร้อมจะช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย จึง**ทรงก่อตั้งมูลนิธิแพทย์อาสา**ขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวมแพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้ที่สนใจอาสาสมัคร ออกไปช่วยรักษาพยาบาลราษฎร ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกล ที่ขาดแคลนแพทย์ โดยไม่คิดมูลค่า และไม่จำกัดว่า จะเป็นคนชาติใด ภาษาใด และใน

องค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย

- องค์การอนามัยโลก (World Health Organization)
- กองทุนสกระาะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund หรือ [UNICEF](#))
- สภากาชาดสากล
- สภากาชาดไทย

อ้างอิง

- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.การสาธารณสุขไทย 2559-2560. ห้างหุ้นส่วนจำกัด แสงจันทร์การพิมพ์. ข้อมูลทางเว็บไซต์ http://bps.moph.go.th/new_bps/node/57.ค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2563.
- วรณวิไล จันทราภา . (2549). เอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้เกี่ยวกับการสาธารณสุข หน่วยที่ 1-7.(พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 9 เรื่อง การสาธารณสุข.ข้อมูลทางเว็บไซต์ <http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=9&chap=5&page=t9-5-infodetail01.html> : ค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2563
- ประวัติสาธารณสุขไทย. ข้อมูลทางเว็บไซต์ <https://sites.google.com/site/2200409veena/home/ladab-hetukarn-sakhay/thai-medicine-history> : ค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2563